

14 ¹ Toen sprak Hasjem tot Mosjé:

² „Spreek tegen de Israëlieten, dat zij terugkeren en zich legeren vóór Pie-Hachierot, tussen Migdol en de zee, vóór Baäl Tsefon, daar tegenover zullen jullie je legeren, aan de zee.

Terugkeren – Zij gingen de hele derde dag weer terug in de richting van Egypte, om Paro op een dwaalspoor te brengen, zodat hij zeggen zou: „Zij zijn verdwaald onderweg”, zoals er inderdaad gezegd is: *dan zal Paro zeggen van de Israëlieten enz. (Rasji)*. En om zo Paro te verleiden de achtervolging van de Israëlieten in te zetten (*Or Hachajiem*).

En zich legeren vóór Pie-Hachierot – Dit is Pietom [Mechilta], en nu werd het genoemd: Pie-Hachierot, naar aanleiding daarvan, dat zij daar vrije mensen werden [*chieroth* komt dan van *cheroeth*, vrijheid]. Het zijn twee hoge en steile rotsen, en het dal dat daar tussen is, wordt genoemd: *de mond* van de rotsen [met *Pie-Hachierot*, dat eigenlijk *de opening der vrijheid* betekent, wordt het dal bedoeld, dat tussen de beide rotsen ligt (*Ond.*)] (*Rasji*). [Er is een mening die beweert dat Pie-Hachierot de monding van de rivier El-Arisj is].

De *Baäl Hatoeriem* verklaart (op Bamidbar 33:5): Zij legerden zich overeenkomstig het woord van Hasjem als vrije mensen (*Rasji*). [Hij beschouwt het woord *Hachierot* verwant aan het woord *Hacheroet* – vrijheid en het woord *pie* verwant met *pee* – mond.]

Vóór Baäl Tsefon: Hij [de afgod Baäl Tsefon] was overgebleven van alle afgoden van Egypte, teneinde hen op een dwaalspoor te brengen, zodat zij zeggen zouden, dat de door hen gevreesde afgod moeilijk [te overwinnen] was; en met het oog daarop zegt Ijov duidelijk: „*Hij brengt de naties op een dwaalspoor en vernietigt hen*” [Ijov 12: 23] (*Rasji* van *Mechilta*).

³ Dan zal Paro over de Israëlieten zeggen: ‘Zij zijn verdwaald in het land, de woestijn heeft hen ingesloten.’

Dan zal Paro zeggen – Als hij hoort dat zij terugkeren (*Rasji*). Dit hoorde hij van de spionnen die hij met de Israëlieten had meegezonden (*Or Hachajiem*).

Zij zijn verdwaald in het land – Zij zijn gevangen in de woestijn, want zij weten er niet uit te komen of waarheen zij zullen gaan (*Rasji*).

De woestijn heeft hen ingesloten – De [afgod] Baäl Tsefon heeft de woestijn rondom hen afgesloten (*Sforno*).

⁴ Dan zal Ik het hart van Paro verharden en hij zal hen achtervolgen en Ik zal verheerlijkt worden door Paro en door zijn hele leger en Egypte zal weten dat Ik Hasjem ben.” En zo deden zij.

Dan zal Ik het hart van Paro verharden – Omdat Paro bang voor hen was geworden wegens de plaag van de eerstgeborenen, terwijl hij hun gevraagd had: „En zegen ook mij” (12:32), was hij helemaal niet van plan om achter de Israëlieten aan te gaan, zelfs niet als zij zouden vluchten. Daarom was het nodig om te vertellen dat Hasjem zijn hart verhardde, om hen te achtervolgen. En verderop (vs. 17) staat opnieuw: „Ik verhard het hart van Egypte en zij zullen achter hen aan komen.” Nadat de Egyptenaren gezien hadden dat de zee voor de Israëlieten gesplitst werd en dat zij in het midden van de zee over droog land liepen, hetgeen het meest uitgesproken wonder van alle wonderen was, hoe konden zij bereid zijn om hen te achtervolgen? Dat zou inderdaad de waanzin ten top zijn. Maar Hij was het die hen tot deze dwaasheid bracht en hun harten verhardde zodat zij de Israëlieten in de zee achterna gingen (*Ramban*).

Ik zal verheerlijkt worden door Paro – Wanneer Hasjem Zich wreekt op de booswichten, wordt Zijn Naam groot en verheerlijkt.

Door Paro en door zijn hele leger – Hij begon met het misdrijf en bij hem begint dus de straf (*Rasji*).

En zo deden zij – Om te vermelden hoe lofwaardig zij waren, dat zij luisterden naar Mosjé en niet zeiden: „Hoe zullen wij naderen tot onze achtervolgers? Laten wij vluchten!” Maar zij zeiden: „Wij moeten niets anders doen dan de woorden van Amrams zoon opvolgen” (*Rasji*).

⁵ Toen aan de koning van Egypte verteld werd dat het volk gevlucht was, veranderde de gezindheid van Paro en zijn dienaren tegenover het volk en zij zeiden: „Wat is dit, dat wij gedaan hebben, dat wij Israël uit onze slavernij hebben weggezonden?”

Toen aan de koning van Egypte verteld werd – Hij had slavenopzichters met hen meegezonden. Toen nu de drie dagen, die hij bepaald had [die zij in de woestijn mochten blijven om aan G-d te offeren], voorbij waren en zij zagen dat zij niet terugkeerden naar Egypte, kwamen zij dat Paro op de vierde dag vertellen. Op de vijfde en zesde dag zetten zij de achtervolging in. Op de vooravond van de zevende dag stortten zij in zee en de volgende ochtend zongen de Israëlieten het lied [van de zee], en dat was op de zevende dag van Pesach. Daarom lezen wij dat nu nog [ieder jaar tijdens de synagogedienst] op de zevende dag van Pesach (*Rasji*, op basis van *Mechilta*).

Dat het volk gevlucht was – Want zij waren niet recht op hun doel afgegaan, zoals zij gezegd hadden [in vs.

SJEMOT 14 BESJALACH

8:23]: „Een weg van drie dagen zullen wij afleggen in de woestijn.” Echter, zij keerden terug, zoals mensen die op de vlucht zijn en die niet weten in welke richting zij moeten gaan (*Sforno*).

Waarom zegt Tora dat de Israëlieten „gevlucht” waren, in plaats van dat ze waren weggegaan? En in hoeverre veranderde de gezindheid van Paro? Hij was helemaal niet van gedachten veranderd met betrekking tot de Israëlieten. Hij had ze laten gaan omdat hij de plagen niet meer kon verdragen. Iemand veranderd alleen van gedachten, als hij eerst zelfstandig tot een bepaalde gedachte is gekomen. Maar dat was hij niet. Wat is het dat ze „gedaan” hebben als er staat: „Wat is dit wat we gedaan hebben?” Zij hadden niets gedaan, Hasjem had het gedaan. Echter, er werd Paro verteld dat het „הַעַם – *haïm* – het volk” gevlucht was, en de Zohar vertelt dat dat overal waar Tora spreekt over *haïm* – het volk – daar mee de nieuwe menigte van Egyptische bekeerlingen mee bedoeld wordt, ook wel aangeduid met עֲרֵב רָב – *erev rav* – de bonte menigte Egyptenaren die Paro met de Israëlieten had meegestuurd om hen te bewegen terug te keren. Het was dit „volk” dat zich bij de Israëlieten had aangesloten en dat nu gevlucht was. En Paro had er spijt van dat hij hen had meegestuurd (*Or Hachajiem*).

Veranderde – Het werd het omgekeerde van wat het was, want eerst [in vers 12:31] had hij gezegd dat zij weg moesten gaan en ook het hart van zijn dienaren werd omgekeerd, want eerst [in vers 10:7] hadden zij nog gezegd: „Tot hoelang zal deze ons nog tot valstrik zijn.” En nu waren zij omgekeerd en hadden besloten om hen te achtervolgen, wegens het geld dat zij hun te leen hadden gegeven (*Rasji*).

Echter, [er staat niet geschreven dat er drie dagen verlopen waren sedert de Uittocht,] volgens de eenvoudige betekenis moet het vers hier worden verklaard in het licht van wat G-d in vers 3 gezegd had: „Dan zal Paro zeggen: Zij zijn verdwaald in het land”. Toen de Israëlieten deze indruk wekten en terugkeerden en zich legerden bij Pie-Hachierot, voor Baäl Hatsefon [zie vs. 2], werd dit aan de koning van Egypte gerapporteerd. Hij concludeerde dat het volk probeerde te vluchten en verdwaald was, en dat zij niet naar een bepaalde plaats op weg waren om offers te brengen. En dat is de betekenis van wat er geschreven staat [in vs. 8]: „En de Israëlieten trokken uit met opgeheven hand.” Dat betekent dat zij voor zichzelf een vlag en een banier gemaakt hadden en dat zij uittrokken met „vreugde en met gezang, met tamboerijn en harp” [zie Bereisjiet 31:27], zoals mensen die bevrijd zijn uit de slavernij en niet als slaven die verwachten weer terug te keren naar hun dienstbaarheid. Dit alles werd aan Paro verteld (*Ramban*).

Paro dacht dat de Baäl Tsefon G-d, gezegend is Hij, zou kunnen weerstaan (*Sforno*).

Wat is dit, dat wij gedaan hebben – Waarom hebben wij niet de Baäl Tsefon gevraagd ons te helpen, wat hij zeker zou hebben gedaan en dat zou ons gespaard hebben om hen weg te zenden (*Sforno*).

⁶ Hij spande zijn wagen in en hij nam zijn volk mee.

Hij spande zijn wagen in – Hijzelf deed dat [volgens *Mechilta*] (*Rasji*).

En hij nam zijn volk mee – Hij sleepte hen mee met woorden [en hij zei]: „Wij werden gestraft en zij hebben ons geld afgenomen en wij hebben hen niettemin laten gaan. Kom mee, dan zal ik mij tegenover jullie niet gedragen als andere koningen, want andere koningen laten hun dienaren vooruit gaan in de oorlog, maar ik zal zelf vooruitgaan” (*Rasji*).

Zijn beste ruiters en zijn leger (*Sforno*).

Hij overtuigde zijn volk ervan dat hij de Israëlieten met het goud, zilver en kleding, die zij van de Egyptenaren „geleend” hadden, zou terugbrengen (*Or Hachajiem*).

⁷ Hij nam zeshonderd elite-strijdwagens en alle strijdwagens van Egypte en bevelhebbers over dit alles.

Elite-strijdwagens – De allerbeste strijdwagens, allemaal (*Rasji*).

En alle strijdwagens van Egypte – Behalve de elite-strijdwagens ook nog alle andere strijdwagens van heel Egypte. En vanwaar kwamen de dieren die deze strijdwagens moesten trekken? Indien je wilt zeggen: ze waren van de Egyptenaren, dan heb je een probleem, want er staat geschreven [in Sjmot 9:6]: „En al het vee van Egypte stierf.” En indien je wilt zeggen dat ze van de Israëlieten waren, dan heb je ook een probleem, want er is gezegd (10:16): „En ook ons vee zal met ons meegaan.” Waar kwamen ze dan vandaan? „Van hem die het woord van Hasjem vreesde” [9:20]. En op grond daarvan zei Rabbi Sjim'on: „Zelfs de goede Egyptenaren moesten gedood worden” (*Rasji*).

De **Lubavitcher Rebbe** vraagt: Hoe kon Rabbi Sjim'on zeggen dat zelfs onschuldige Egyptenaren gedood moesten worden? Echter, het verdrinken in de Rietzee was een straf voor de Egyptenaren, die de Joden slavenarbeid hadden opgelegd. Maar er zullen toch ook wel goede Egyptenaren geweest zijn, die de Joden niet onderdrukt hadden? Er waren kennelijk G-dvrezende Egyptenaren, die luisterden naar de waarschuwingen van Hasjem. Echter, in werkelijkheid hadden *alle* Egyptenaren een diepgewortelde haat tegen de Joden. Het bewijs: die „goede” Egyptenaren, die in het woord van G-d geloofd hadden en hun vee in veiligheid gebracht hadden, haatten het Joodse volk toch voldoende om hun dieren af te staan, om daarmee de Israëlieten te achtervolgen. En daarom verdienden zij allen dezelfde straf. Dus Rabbi Sjim'ons opmerking gold alleen voor de Egyptenaren van die generatie en was beslist geen oproep om te allen tijde alle niet-Joden te vermoorden, G-d verhoede.

En bevelhebbers [שְׂרָפְיִם] over dit alles – *Rasjbam* vertaalt hier: ‘hoge officieren.’ We weten dit, schrijft hij, van de beschrijving in het Lied van de Zee van degenen die verdronken: „En de keur van zijn officieren [שְׂרָפְיִם] verdronken in de Rietzee.”

⁸ Hasjem verhardde het hart van Paro, de koning van Egypte en hij achtervolgde de Israëlieten, maar de Israëlieten trokken verder met opgeheven hand.

Hasjem verhardde het hart van Paro – Want hij was in twijfel of hij hen al dan niet zou achtervolgen (*Rasji*).

Met opgeheven hand – In hoog verheven en openlijke zegenpraal (*Rasji*). [Dus ‘hand’ betekent hier ‘macht’.]

Sforno verklaart dat zij van plan waren geweest om Paro te overmeesteren, totdat zij de getrainde soldaten achter zich aan zagen komen.

Rasjbam verklaart dat zij onbekommerd waren, totdat zij de soldaten zagen, die hen achtervolgden.

Onkelos vertaalt: met onbedekt hoofd, als vrije mensen, die het juk van de slavernij hebben afgeworpen. [Dus met „opgeheven hoofd”.]

⁹ Egypte achtervolgde hen en haalde hen in toen zij aan de zee gelegerd waren – alle paarden en strijdswagens van Paro en zijn ruiters en leger – bij Pie-Hachierot voor Baäl Tsefon.

Alle paarden en strijdswagens – Let.: „Elk paard en strijdswagen.” Ze kwamen niet ieder apart, maar als één geheel, als een geordende strijdmacht (*Ibn Ezra*).

¹⁰ Paro kwam dichterbij; de Israëlieten sloegen hun ogen op en zie, Egypte kwam achter hen aan en zij waren vreselijk bang en de Israëlieten schreeuwden het uit tot Hasjem.

Paro kwam dichterbij – [Let.: „Paro bracht dichterbij.”] Paro bracht zichzelf naar voren, vóór zijn leger uit, zoals hij zijn volk in vers 6 beloofd had (*Rasji*).

Hij bracht zijn leger dichterbij (*Ibn Ezra*, *Sforno*).

Egypte kwam achter hen aan – [„Kwam” – enkelvoud, en niet: „De Egytenaren kwamen.”] Ze kwamen eensgezind, als één man. Een andere verklaring: zij zagen de beschermengel van Egypte optrekken vanuit de hemel, om Egypte te helpen [uit *Tanchoema*] (*Rasji*).

De Israëlieten sloegen hun ogen op en zie, Egypte kwam achter hen aan – De Israëlieten hadden, nadat Hasjem hun beloofd had hen te redden van het Egyptische leger, verwacht dat Hasjem eerst de beschermengel van Egypte zou vernietigen [volgens de Kabbala vernietigt G-d eerst de beschermengel van een volk, voordat hij dat volk vernietigt]. Maar wat zagen de Israëlieten toen zij hun ogen ophieven? Ze zagen de beschermengel van Egypte, die ook *Mitsrajiem* – Egypte – heet, ongedeerd door de lucht vliegen, naast de snel naderende Paro. En dat maakte hen bang, want ze dachten dat G-d Zijn belofte niet na zou komen (*Or Hachajiem*).

Ze schreeuwden het uit – Ze namen de kunst van hun voorvaderen over [d.w.z., ze baden tot G-d, zoals hun voorvaderen gedaan hadden in tijden van nood]. Over Avraham staat er geschreven [Ber. 19:27]: „Naar de plaats waar hij had gestaan voor Hasjem.” Betreffende Jitschak staat er geschreven [Ber. 24:63]: „Jitschak was naar buiten gegaan om te bidden op het veld.” En over Ja’akov staat er geschreven [Ber. 28:11]: „Hij ontmoette de plaats.” [En in zijn commentaar op Bereisjet 28:11 zegt *Rasji* dat onze Geleerden dat vertalen met: „En hij bad tot de Alomtegenwoordige.”] *Onkelos* vertaalt het met „schreeuwen” tegen G-d uit protest.

¹¹ En zij zeiden tegen Mosjé: „Zijn er geen graven in Egypte, heeft u ons daarom meegenomen om in de woestijn te sterven? Wat heeft u ons aangedaan door ons uit Egypte te voeren?”

Zijn er geen graven in Egypte – [Let.: „Wegens gebrek aan geen graven.” Wegens deze dubbele uitdrukking verklaart *Rasji*:] Heeft u ons dan wegens gebrek aan graven, omdat er geen graven waren in Egypte, om ons daar te begraven, van daar meegenomen? (*Rasji*). Maar volgens *Ibn Ezra* komt een dergelijke dubbele uitdrukking wel vaker in Tora voor.

Ramban verklaart dat het onwaarschijnlijk is dat dezelfde mensen, die het uitschreeuwden tot G-d om hen te redden, nu die redding die Hij voor hen verzorgd heeft, verwerpen en zeggen dat ze beter in Egypte hadden kunnen blijven. *Ramban* concludeert daarom dat er hier sprake is van twee groepen Israëlieten: één groep bidt tot G-d en een andere groep die G-ds profeet niet erkent en de bevrijding uit Egypte niet waardeert. Zij hadden liever niet door hem gered worden, maar in Egypte gebleven. Daar het hier gaat om twee groepen, herhaalt vers 10 „de Israëlieten.” De Israëlieten die het „uitschreeuwden tegen Hasjem” waren de elite, terwijl de andere Israëlieten in opstand kwamen tegen Zijn woord. Daarom staat er in vers 31: „Het volk vreesde Hasjem, en zij geloofden in Hasjem en Mosjé, Zijn dienaar.” Er staat niet: „Israël vreesde Hasjem en zijn geloofden,” want „de Israëlieten” heeft betrekking op de individuen, de mensen die waardig waren, terwijl „het volk” betrekking heeft op de massa. Overal waar sprake is van ‘het volk’ is dat een uitdrukking van vermaning, en overall waar sprake is van ‘Israël’ is dat een uitdrukking van lof. [Dus *Ramban* bedoelt dat daar, in vers 31, had het hele volk vrees voor, en ontzag en geloof in Hasjem, terwijl hier, in ons vers, alleen bepaalde individuen dat hadden, terwijl de rest protesteerde.]

En ze hebben niet gezegd: „U heeft ons meegenomen om te sterven in de oorlog,” maar „om te sterven in de woestijn.” Dit was zo omdat reeds lang voordat zij de oorlog vreesden, zij al niet naar de woestijn wilden uittrekken, omdat zij bang waren dat ze van honger en dorst zouden omkomen. Het is ook mogelijk dat zij dit al tegen Mosjé zeiden op het moment dat zij het land Egypte uittrokken, toen „G-d het volk een omweg liet maken door de woestijn naar de Rietzee” [Ber. 13:18]. Of misschien zeiden ze tegen Mosjé in het begin: „Waarheen zullen we gaan? Als we de weg van de Filisijnen nemen, zullen ze oorlog tegen ons voeren, en als het de weg door de woestijn is, dan is „het beter voor ons om voor Egypte te werken dan te sterven in de woestijn” [ver 12].

SJEMOT 14 BESJALACH

Een andere mogelijkheid is om te zeggen dat het volk geloofde in G-d en tot Hem bad om hen te redden, maar dat zij twijfelden aan Mosjé, of hij hen misschien uit Egypte had gevoerd om over hen te heersen. Hoewel zij de tekens en wonderen, die hij verricht had, gezien hadden, dachten ze dat hij dat gedaan had dankzij zijn wijsheid. Misschien had G-d de plagen over Egypte gebracht wegens hun slechtheid [maar niet noodzakelijk om Israël te redden en nu had Mosjé hen uit Egypte gevoerd om over hen te heersen], want als G-d hen had willen redden, zou Paro hen nu niet achtervolgen. Zoals *Onkelos* hier *wajitsakoe* vertaalt („en zij schreeuwden het uit”), is het een klacht tot Hem, omdat hij hen uit Egypte had genomen. In de *Mechilta* [op ons vers] staat: „Zij gedroegen zich zoals hun voorvaderen gedaan hadden [door te bidden tot G-d, zoals ook hun voorvaderen gedaan hadden in tijden van nood].” Dus eerst baden zij tot G-d om te worden gered van Paro, maar toen zij zagen dat Paro en zijn leger hen steeds dichter naderde, zeiden ze „onze gebeden zijn niet geaccepteerd,” en kwamen er slechte gedachten bij hen op en gingen ze twijfelen aan Mosjé (*Ramban*).

Heeft u ons meegenomen om in de woestijn te sterven – Want zelfs als Paro en zijn leger geen oorlog tegen ons voeren, dan staan ze ons nog in de weg om voedsel te verkrijgen en dus zullen we sterven van honger en dorst en van naaktheid in de woestijn (*Sforno*).

12 Hebben we u niet in Egypte gezegd: ‘Laat ons met rust, en laat ons Egypte dienen,’ want het is beter voor ons om voor Egypte te werken dan te sterven in de woestijn.”

Hebben we u niet in Egypte gezegd – Wanneer hadden ze dat gezegd? [In Sjemot 5:21, toen ze zeiden:] Moge Hasjem op jullie neerkijken en oordelen over jullie” (*Rasji*).

13 Maar Mosjé zei tegen het volk: „Wees niet bang, houd stand, dan zullen jullie de hulp zien die Hasjem jullie vandaag biedt, want zoals jullie vandaag Egypte gezien hebben, zo zullen jullie het nooit meer zien.

Houd stand – *Or Hachajiem* vertaalt: „Sta stil!” en verklaart: misschien suggereerde Mosjé de Israëlieten om stil te staan in gebed, zoals ook Channa „stond te bidden voor Hasjem” [in Sjmoeël I, 1:12] (*Or Hachajiem*).

Want zoals jullie vandaag Egypte gezien hebben – Wat jullie gezien hebben, hebben jullie alleen vandaag gezien. Vandaag zien jullie hen maar daarna nooit meer (*Rasji*). Volgens *Ramban* is dit een verbod om Egypte ooit nog uit eigen vrije wil terug te zien.

14 Hasjem zal voor jullie strijden en jullie zullen zwijgen.”

Zal voor jullie strijden – Ten behoeve van jullie (*Rasji*).

Hasjem zal voor jullie strijden – Door het gebruik van de eigenschap Hasjem suggereert Tora dat zelfs de eigenschap van Genade het eens was met de straf die G-d Egypte zou geven. Immers, vanuit het standpunt van Israël gezien, was deze manifestatie eeren van genade. Toen koning Chizkiahoe geconfronteerd werd met de aanval van Sancheriv, zei hij: „Ik bezit noch de kracht om te doden, noch om te achtervolgen en ik kan zelfs geen lofliederen zeggen, maar ik ga slapen op mijn bed en U, G-d, doe wat u denkt wat gedaan moet worden” (*Echa Rabbati* proloog 30). En inderdaad vernietigde G-d het leger van Sancheriv zonder enige inmenging van Koning Chizkiahoe. Volgens die Midrasj was dat de hoogste vorm van rechtvaardigheid. Toen Mosjé het volk aanmaande zich stil te houden, bedoelde hij te zeggen dat hun huidige staat van rechtvaardigheid die van Koning Chizkiahoe evenaarde (*Or Hachajiem*).

15 Hasjem zei tegen Mosjé: „Wat jammer je tegen Mij? Spreek tegen de Israëlieten, dat zij verder reizen!

Wat jammer je tegen Mij – Het leert ons dat Mosjé stond te bidden. Toen zei Hasjem tegen hem: „Het is nu niet de tijd om uitgebreid te staan bidden, want Israël verkeert in nood” [*Mechilta*]. Een andere verklaring: Wat jammer *jij*. Het gaat *Mij* aan, het is *Mijn* taak, niet die van jou (*Rasji*).

Op het eerste gezicht lijkt de vraag van G-d overbodig, daar het misbaar van Mosjé kon worden opgevat als een onderdeel van het misbaar van het volk in vers 10: „En de Israëlieten schreeuwden het uit tot Hasjem.” Echter Mosjé’s uitroep had niets te maken met angst voor de achtervolgende Egyptenaren. Hij had al de ondergang en dood van Paro en diens leger voorspeld [in vers 13-14] en dat dit zó beslissend zou zijn dat Egypte als wereldmacht nooit meer een serieus gevaar zou zijn voor de Joden. Hij had het volk ook verteld dat G-d het gevecht voor hen zou voeren en dat het enige wat van hen verwacht werd, is zich stil te houden. Maar Mosjé’s gejammer was uit bezorgdheid voor het opstandige gedrag van het volk, dat niet alleen bang was, want dat was hun nog te vergeven, maar dat zich sarcastisch tegen Mosjé had uitgelaten in hun uur van gevaar, en dat Mosjé’s leiderschap belachelijk had gemaakt, zodanig dat hij nu bang was dat zij zouden weigeren de zee in te gaan wanneer hun dat gezegd werd. G-d vertelde Mosjé nu dat hij geen recht had zoiets te veronderstellen, want dat hij in feite onschuldige mensen verdacht van gebrek aan vertrouwen (*Sforno*).

Spreek tegen de Israëlieten, dat zij verder reizen – Ze hoeven alleen maar op te trekken, want de zee staat hun niet in de weg. De verdiensten van hun voorouders en het vertrouwen dat zij in Mij stelden toen zij uit [Egypte] trokken, zijn voldoende om de zee voor hen te splijten [*Mechilta*, *Sjemot Rabba* 21:8] (*Rasji*).

Ibn Ezra meent dat er geen reden is om te veronderstellen dat Mosjé aan het bidden was, omdat G-d hem al verteld had: „en Ik zal verheerlijkt worden door Paro en door heel zijn leger” (vers 4 hierboven). *Ibn Ezra*

concludeert daarom dat de Israëlieten aan het bidden waren, zoals in vers 10, en G-d sprak tegen Mosjé als tegen de vertegenwoordiger van heel het volk.

Ramban vraagt: als de Israëlieten baden tot Hasjem, hetgeen zeer toepasselijk was, waarom zou G-d dan zeggen: „Wat jammer je tegen Mij?” *Ramban* antwoordt dat G-d misschien tegen Mosjé zei: „Waarom sta je het toe dat zij het uitschreeuwen? Spreek tegen de Israëlieten en laten ze verder reizen” [d.w.z., laten ze zich haasten]. *Ramban* merkt op dat het volgens de Rabbijnen Mosjé was die het uitschreeuwde. Hoewel G-d hem beloofd had: „Ik zal verheerlijkt worden door Paro en heel zijn leger,” wist Mosjé niet wat hij nu moest doen, nu de Israëlieten aan het strand van de zee stonden, terwijl de vijand hen achtervolgde en inhaalde. Hij bad daarom dat G-d hem zou vertellen wat hij moest doen. Met de vraag „Wat jammer je tegen Mij” bedoelde G-d te zeggen: je had Mij moeten vragen wat je moest doen, maar er is geen reden om te jammeren, want Ik heb je al verteld dat Ik verheerlijkt zal worden door Paro en zijn leger.

G-d daagt Mosjé uit om het volk opdracht te geven voorwaarts op te trekken, waarbij Hij hem verzekert dat hij onmiddellijk zal zien dat het volk hem zal gehoorzamen (*Sforno*).

Or Hachajiem vraagt zich af hoe de Hasjem kon eisen dat de Israëlieten verder zouden reizen, met de Egyptenaren achter zich en de zee voor zich, terwijl Hasjem niets gezegd had over Zijn voornemen om de zee voor hen te splitsen. Er was echter een „meningsverschil,” tussen de G-ddelijke Eigenschap van Genade en die van de Gerechtigheid. De Eigenschap van Gerechtigheid beweerde dat het onrechtvaardig was om de Egyptenaren te laten verdrinken en de Israëlieten, die ook vol zonden waren, te redden. Ze moesten eerst maar een verdienste tonen, voordat ze gered konden worden. En dat was wat er gebeurde, toen Nachsjon ben Aminadav van de stam Jehoda als eerste de zee in liep, totdat die hem tot zijn nek kwam. Met dit vertoon van vertrouwen mocht Mosjé zijn staf opheffen over de zee en die doen splijten (*Or Hachajiem* op basis van *Sjemot Rabba* 21:7).

16 En jij, hef je staf op en strek je hand uit over de zee en klief haar, dan kunnen de Israëlieten midden door de zee over het droge lopen.

En jij, hef je staf op – Hier wordt niet bedoeld dat Mosjé zijn staf over de zee moest uitstrekken, want de tekst zegt alleen maar (in vers 21): „En Mosjé strekte zijn hand uit over de zee.” De betekenis ervan is: pak je staf op en leg hem ter zijde. Sommigen van de Israëlieten, die weinig vertrouwen hadden, zeiden: „Mosjé heeft niet de macht in zijn hand om de zee te splijten; die [tover-]kracht zit alleen in de staf die hij in zijn hand houdt.” Daarom zei G-d: „Hef je staf op,” d.w.z. leg hem opzij (*Rabbeinoe Bachia*).

Rabbeinoe Bachia brengt bewijs voor zijn stelling van de Midrasj [*Sjemot Rabba* 21:9]: Rabbi Sjim'on heeft gezegd: dit is net als een hoge officier die door de straten liep met zijn officiersstaf in zijn hand. De mensen zeiden: „Als hij die staf niet in zijn hand had gehouden, zou men hem geen respect tonen.” De koning hoorde dat en zei tegen hem: „Leg je staf weg en loop door de straten en ieder die jou niet groet zal onthoofd worden.” Zo deden de Egyptenaren. Sommige Israëlieten zeiden nu ook: „Mosjé heeft geen kracht in zijn hand zonder de staf. Daarmee sloeg hij de Nijl. Daarmee bracht hij alle plagen.” Zodra ze bij de zee kwamen en de Israëlieten en de Egyptenaren daar stonden, zei de Heilige, geloofd zij Hij: „Leg die staf opzij,” opdat ze niet zullen zeggen: „Zonder die staf had hij de zee niet kunnen splijten.” Daarom zegt Tora [vers 28]: „En zij geloofden in Hasjem en in Mosjé, Zijn dienaar,” hoewel er al eerder gezegd was [4:31]: „En het volk geloofde.” Maar daar zij hun geloof verloren hadden, vertelt Tora ons nu, bij de splijting van de Rietzee, dat zij dat geloof weer terug gekregen hadden.

17 En Ik, zie, Ik verhard het hart van Egypte en zij zullen achter hen aan komen en Ik zal verheerlijkt worden door Paro en door heel zijn leger, door zijn wagens en zijn ruiters.

Ik verhard het hart van Egypte – Zie het commentaar van *Ramban* op vers 4 hierboven.

Or Hachajiem schrijft: G-ds eigenschap van Genade informeerde de Israëlieten uit een gevoel van medelijden dat zij zich geen zorgen hoefden te maken, wanneer zij zouden zien dat de zee zich niet achter hen zou sluiten, nadat zij daar doorheen gegaan waren, maar open bleef voor de Egyptische ruitery, om daar bij hun achtervolging in te storten. Hij legde hun uit dat dit slechts het voorspel was van hoe G-d het hele leger van Egypte zou vernietigen.

18 En Egypte zal weten dat Ik Hasjem ben, wanneer ik verheerlijkt wordt door Paro, door zijn wagens en door zijn ruiters.”

En Egypte zal weten – Dat wil zeggen, de Egyptenaren die thuis gebleven waren, de vrouwen en de kinderen en die berouw zullen hebben en tot inkeer zullen komen, want „Ik heb geen behoefte aan de dood van zondaars” [Jechezkel 18:32, maar aan berouw en inkeer] (*Sforno*). [Want de Egyptenaren die Isaël hadden achtervolgd, waren allemaal verdrinken en dood.]

19 De engel van G-d, die voor het leger van Israël uit was gegaan, trok weg en ging achter hen aan; en de wolkzuil trok weg van vóór hen en ging [ook] achter hen staan.

De engel van G-d – Dit is de grote prins [Michael, zie Daniël 12:1], die in een wolk gaat. En dat is de betekenis van wat er staat geschreven dat Hasjem overdag in een wolk voor hen uit ging [13:21]. Wanneer deze engel, die voor het kamp van Israël uit ging, optrok en achter hen ging staan, ging de wolkzuil met hem mee (*Ibn Ezra*).

Ramban is het niet eens met *Ibn Ezra* en schrijft: Volgens mij gebeurde dit [dat de engel optrok] aan het begin van

de nacht. De engel van G-d die optrok is een zinspelend op het Hemelse Gerechtshof van de Heilige, gezegend is Hij, dat bekend staat als de Eigenschap van de Rechtspraak, en dat op bepaalde plaatsen in de Schrift 'engel' genoemd wordt. Hij was het die in de vuurzuil woonde en die 's nachts voor hen uit ging om voor hen de weg te verlichten. Daarom spreekt Tora hier niet van de engel van Hasjem maar van de engel van *Elokiem* [G-d, de naam die de Eigenschap van Rechtspraak aanduidt].

En hij ging achter hen – Om een scheiding te maken tussen het Egyptische kamp en het Israëlitische kamp en om de pijlen en stenen, die de Egyptenaren met katapulten wegslingerden, op te vangen. Overal staat er: „de engel van Hasjem,” maar hier staat: „de engel van G-d.” Overal [in Tanach] duidt het woord ‘G-d’ op de G-ddelijke Eigenschap van de Rechtspraak. Dit leert ons dat op dat moment de Israëlieten werden beoordeeld of ze zouden worden gered of zouden omkomen, samen met de Egyptenaren (*Rasji*).

En hij ging achter hen – Om het water dat als een bevroren muur stond, zodat de Israëlieten over de droge zeebodem konden lopen, te doen smelten, waardoor de zeebodem zou veranderen in een slijmerige massa, die de Egyptenaren zou verrassen. Er was nu geen noodzaak dat de vuurzuil voor de Israëlieten uit zou gaan om hun de weg te wijzen, omdat het droge pad door de zee vanzelf hun de weg wees (*Sforno*).

En de wolkzuil trok weg – Toen het donker werd, en de wolkzuil het kamp overleverde aan de vuurzuil, ging de wolk niet weg, zoals hij anders gewoon was in de avond volledig weg te gaan, maar hij ging achter de Israëlieten staan, om het donker te maken voor de Egyptenaren (*Rasji*).

Dus de twee zuilen stonden achter het Israëlitische kamp. In vers 20 vertelt Tora dan nog eens dat de wolk ging staan tussen het Egyptische kamp en het kamp van Israël, dat wil zeggen dat de wolkzuil niet tussen de vuurzuil en het kamp van Israël ging staan, maar tussen de vuurzuil en Egypte. [Dus de volgorde was: het Israëlitische kamp – de vuurzuil – de wolkzuil – het Egyptische kamp.] En de vuurzuil verlichtte het kamp van Israël, ondanks dat de vuurzuil achter hen stond, want hij was hoog [en verlichtte zo de weg voor hen door de zee]. Dit was niet zo als op andere nachten, wanneer de vuurzuil voor hen uit ging, om hen de weg te wijzen, maar nu verlichtte hij alleen hun pad, maar bleef zelf stilstaan. De reden hiervoor was dat als de vuurzuil voor Israël was uit gegaan, zij sneller de zee hadden overgestoken en de Egyptenaren dat niet hadden kunnen zien. Nu konden zij hen wel zien en hen daarom achtervolgen, maar ze konden niet dichterbij komen omdat de beide wolken tussen hen in stonden. En in de ochtend verwijderde Hij de vuurzuil van de Israëlieten, zoals dat iedere ochtend gebeurde, en Hij plaatste hem boven het Egyptische kamp. Nu stond de vuurzuil dus tussen de wolkzuil en Egypte, en verteerde hen met zijn grote hitte (*Ramban*).

20 En hij kwam tussen het kamp van Egypte en het kamp van Israël, en daar was de wolk en de duisternis, en het verlichtte de nacht en de hele nacht kon de één niet tot de ander naderen.

En hij kwam tussen het kamp van Egypte – Dit kan worden vergeleken met iemand die langs de weg loopt, met zijn zoon voor hem uit. Wanneer er bandieten komen om de zoon te grijpen, dan neemt de vader zijn zoon en plaatst hem achter zich. Als er dan een wolf van achteren komt, duwt hij zijn zoon naar voren. Wanneer en bandieten van voren komen en een wolf van achteren, de neemt hij zijn zoon op zijn arm en bevecht ze. Zo ook [beeldt de profeet de engel af die Israël beschermt bij de Rietzee]: „Ik trainde Efrajiem, hij nam hen in zijn armen” [Hosea 11:3] (*Rasji* uit *Mechilta*).

En daar was de wolk en de duisternis – Voor de Egyptenaren (*Rasji*).

En het verlichtte – D.w.z., de vuurzuil verlichtte de nacht voor de Israëlieten, en hij ging voor hen uit, zoals hij altijd de hele nacht voor hen uit ging, en de dikke duisternis [van de wolk] was voor de] Egyptenaren (*Rasji*).

En de één kon de ander niet naderen – D.w.z., het ene kamp en het andere kamp (*Rasji*).

21 En Mosjé strekte zijn hand uit over de zee en Hasjem liet de hele nacht een sterke oosten-wind waaien, en Hij maakte de zee tot droog land en de wateren werden gekliefd.

Een sterke oosten wind – Dit is de sterkste van de winden. Dat is de wind, waarmee de Heilige, gelooft is Hij, de slechte mensen straft, zoals er staat geschreven: „Met een oostenwind zal ik hen verdrijven” (Jer. 18:17), en: „Een oostenwind zal er komen, een wind van Hasjem” (Hosea 13:15). En: „De oostenwind brak jou in het hart van de zee” (Jechezkel 27:26); en: „Hij sprak Zijn harde wind aan op de dag van de oosten-wind” (Jesj. 27:8) (*Rasji* van *Mechilta*).

En Hasjem liet een sterke oostenwind de wateren klieven – Het was Zijn wil om de zee te klieven door middel van een sterke wind, zodat het erop leek alsof de wind het water opdroogde, zoals er geschreven staat [in Hosea 13:15]: „Er zal een oostenwind komen, de wind van Hasjem zal uit de woestijn komen en zijn bron zal opdrogen.” Hij zorgde er dus voor dat de Egyptenaren zich vergisten, waarna hij hen vernietigde, want zij dachten nu dat het de wind was die de zee had opgedroogd en niet de kracht van G-d ten behoeve van Israël. En hoewel de wind de zee nooit op die manier splitst, besteedden ze daar geen aandacht aan, maar gingen Israël achterna, omdat ze dat nu eenmaal graag deden. Dit is de betekenis van vers 4: „Ik zal het hart van Paro verharden,” en van vers 17: „En zij zullen achter hen aan komen.” Hij verhardde hun harten, opdat ze zouden zeggen: „Ik zal mijn vijanden achtervolgen en zal hen inhalen in de zee” [Tehilliem 18:38] (*Ramban*).

En de wateren werden gekliefd – Al het water van de wereld (*Rasji* van *Sjemot Rabba* 21:6).

22 Hierop kwamen de Israëlieten in het midden van de zee op het droge, en het water was voor hen rechts en links als een muur.

Op het droge – De dieper gelegen delen van de zee waren bevroren geraakt door de oostenwind, zodat de Israëlieten over bevroren modder liepen (*Sforno*).

- 23 De Egyptenaren achtervolgden en kwamen hen achterna, alle paarden van Paro, zijn strijdwagens en zijn ruiters, in het midden van de zee.

Alle paarden van Paro – [Lett.: ieder paard.] Was er dan maar één paard? Echter, die vertelt ons dat de Alomtegenwoordige hen allen beschouwt als één paard [van Mechilta Sjira 2] (*Rasji*).

- 24 Het was tijdens de ochtend-wacht dat Hasjem neerkeek op het Egyptische leger in een zuil van vuur en rook en Hij bracht het Egyptische leger in verwarring.

Het was tijdens de ochtend-wacht – [De nacht is in drie delen verdeeld en] elk deel van de nacht wordt een ‘wacht’ genoemd [Ber. 3b], en de laatste wacht vóór de ochtend wordt de ochtend-wacht genoemd. En ik beweer dat dit is omdat de nacht verdeeld is volgens de zangbeurten van de dienstdoende engelen: tijdens iedere nachtwacht zingt een andere groep engelen (*Rasji*).

Waarom wachtte G-d tot de ochtend met het uitvoeren van Zijn straf? Volgens de traditie is de Eigenschap van Rechtvaardigheid juist 's nachts actief. In *Jalkoet Sjimonie* 235 staat dat dit precies is wat Gabriël aan G-d voorstelde. Maar G-d antwoordde dat Hij tot de ochtend wilde wachten, tot het uur waarop onze Aartsvader Avraham zijn zoon Jitschak wilde offeren. [We lezen in Bereisjiet 22:3 dat dit vroeg in de ochtend gebeurde.] Zoals Avraham destijds zijn natuurlijke gevoelens van liefde voor zijn zoon omzette in gehoorzaamheid aan G-d, zo zou Israël in de ochtend ervan profiteren dat G-ds Eigenschap van Genade gerechtigheid zou doen (*Or Hachajiem*).

Neerkeek – Dat wil zeggen, dat Hij zich naar hen toe wendde om hen te vernietigen, en de *Targoem* [*Onkelos*] vertaalt het met ‘zien’ [dus Hasjem keek naar hen vanuit de hemel] (*Rasji*).

Hasjem keek neer – Dat wil zeggen, dat de engel op hen neer keek, want die gezonden is, wordt genoemd bij de naam van degene die hem zendt, want hij doet precies wat hem gezegd is te doen (*Ibn Ezra*).

In een zuil van vuur en rook – De wolkuil daalde neer en maakte het [de zeebodem] tot slijk en de vuurzuil verhitte het [de aarde], en de hoeven van hun paarden gleden erop uit (*Rasji*).

En Hij bracht het Egyptische leger in verwarring – [Hebr.: *וַיִּבְחַל* – *wajjaham* – verwarring.] Dit is een uitdrukking voor ontzetting. Hij nam hun verstand weg. En wij lezen in de werken van Rabbi Eliëzer, de zoon van Rabbi José de Galileër: op alle plaatsen waar sprake is van ‘*wajjaham* – ontzetting’ is dat een donderend geluid, en het bewijs hiervoor is het vers [in Sjmoeël I, 7:10]: „En Hasjem donderde tegen de Filisjtijnen en verwarde (*wajehoemeem*) hen” (*Rasji*).

Hij bracht hen in verwarring – Door allerlei ziekten, zoals ook gebeurde met de Filisjtijnen [toen zij de Ark in Sjilo veroverd hadden, zie Sjmoeël I, 5:9], toen er een grote epidemie in hun stad uitbrak. En dit is de grote hand waarmee Hasjem Egypte trof [vers 31] en die Israël zag en welke zij vreesden, want de plagen die Tora opnoemt, welke de Egyptenaren troffen, hielden geen ziekten in, alleen de huidziekte van de zesde plaag (*Sforno*).

- 25 En Hij verwijderde de wielen van hun strijdwagens, en Hij liet hen met moeite verder rijden; toen zei Egypte: ik wil vluchten voor Israël, want Hasjem vecht voor hen tegen de Egyptenaren.

En Hij verwijderde de wielen van hun strijdwagens – Door het vuur werden de wielen verbrand, waardoor de wagens werden voortgesleept, en zij die daarin zaten werden heen en weer geslingerd, zodat hun ledematen afgerukt werden (*Rasji*).

Toen de Egyptenaren zagen dat ze in een staat van verwarring waren, trachtten ze hun wagens om te keren om te vluchten, maar ze ontdekten dat dit onmogelijk was. Het enige wat ze konden doen is hun wagens omkeren, en dan stonden ze tegenover de wagen die achter hen stond, en die nog steeds probeerde vooruit te komen (*Rasjbam*).

En Hij liet hen met moeite verder rijden – Op een manier die zwaar en moeilijk voor hen was. Dit was een straf in gelijke mate als hoe zij de Israëlieten behandeld hadden, namelijk: „en hij verstokte zijn hart” [9:34]. (*Rasji*).

Vecht voor hen tegen de Egyptenaren – [Hebr.: „tegen Egypte.”] [Dit betekent:] Tegen de Egyptenaren. En een andere verklaring is: „in het land Egypte,” want net zoals deze [Egyptenaren] in de zee gegooid werden, zo werden zij die in Egypte waren achtergebleven gedood [uit Mechilta] (*Rasji*).

- 26 Daarop zei Hasjem tegen Mosjé: „Strek je hand uit over de zee en laat het water terugkeren op de Egyptenaren, op hun strijdwagens en op hun ruiters.

En laat het water terugkeren – D.w.z., het water dat rechtop stond als een muur, zal weer teruggaan naar zijn plaats en de Egyptenaren bedekken (*Rasji*).

- 27 En dus strekte Mosjé zijn hand uit over de zee en tegen de ochtend keerde de zee terug tot zijn [vroegere] sterkte, terwijl de Egyptenaren de zee tegemoet vluchtten en Hasjem stortte de Egyptenaren in de zee.

Tegen de ochtend – Op de tijd dat de ochtend aanbreekt [lett.: „als de ochtend terugkeert”] (*Rasji*).

Tot zijn sterkte – Tot zijn vroegere sterkte (*Rasji*).

SJEMOT 14 BESJALACH

De zee tegemoet vluchtten – Omdat zij verward en ontzet waren, liepen ze het water tegemoet (*Rasji*).

Voordat zij hun wagens konden omdraaien en vluchten, werden ze al overspoeld door de golven, en zo leek het alsof zij hun ondergang tegemoet gingen (*Rasjbam*).

Het water bedekte het pad door de zee vanuit de richting van Egypte en zo vluchtten de Egyptenaren de zee tegemoet (*Sforno*).

En Hasjem stortte – [Hebr.: וַיִּצֶר – *wajenaër* – lett.: „en Hij roerde.”] Zoals iemand een pot met voedsel omroert en dat wat boven is naar onder brengt en wat onder is bovenop brengt, zo dreven de Egyptenaren op en neer en werden door elkaar gehutseld in de zee, en de Heilige, gezegend is Hij, hield hen in leven om hen te martelen (*Rasji* van Mechilta). *Sforno* vertaalt: Hasjem schudde de koning en zijn volk uit hun strijdwagens. Hij gooide hen eruit.

- 28 En het water keerde terug en bedekte de strijdwagens en de ruiters, de hele legermacht van Paro dat achter hem aan kwam in de zee, niet één overleefde het.

En het water bedekte de strijdwagens – Nadat hun berijders eruit gegooid waren (*Sforno*).

En de ruiters – Van de paarden (*Sforno*).

- 28 Maar de Israëlieten liepen over het droge in het midden van de zee en het water was voor hen als een muur aan hun linker- en aan hun rechterzijde.

- 30 Op die dag redde Hasjem Israël uit de handen van de Egyptenaren, en Israël zag de Egyptenaren dood op het strand van de zee.

Op die dag redde Hasjem Israël – Want tot die dag waren ze nog slaven, maar vanaf nu, dat de Egyptenaren dood waren, waren ze vrije mensen (*Sforno*).

En Israël zag de Egyptenaren dood op het strand van de zee – Want de zee spuwde hen uit op zijn kust, opdat de Israëlieten niet zouden zeggen: „Zoals wij aan deze kant van de zee omhoog gekomen zijn, zo zijn zij aan de andere kant omhoog gekomen, ver van ons, en ze zullen ons achtervolgen” [van Mechilta en Pesachiem 118b] (*Rasji*).

De Israëlieten op de andere kust, die al uit de zee waren gekomen, zagen de dode Egyptenaren op de andere oever (*Rasjbam*). *Ibn Ezra* echter meent dat terwijl de Israëlieten nog aan de ene kant over de droge zeebodem liepen, en de oostenwind het water voor hen scheidde, Hasjem reeds een andere wind liet waaien, die het water de Egyptenaren aan de andere kant van de zee deed bedekken. Dus hier gebeurde het dubbele wonder dat de zee tegelijkertijd voor de Israëlieten gesplitst werd, terwijl hij de Egyptenaren liet verdrinken. *Sforno* verklaart hetzelfde.

Mechilta zegt dat de Egyptenaren niet in de zee maar op het strand van de zee stierven, en dat ze de Israëlieten op het strand aan de andere kant van de zee konden zien, zodat ze niet zouden denken dat de Israëlieten net als zichzelf in de zee waren verdronken.

Ibn Ezra meent dat de Egyptenaren wel degelijk in de zee verdronken, en dat ze door de aarde werden verzwoegen.

- 31 En Israël zag de grote hand, die Hasjem gebruikt had tegen de Egyptenaren, en het volk vreesde Hasjem en zij hadden vertrouwen in Hasjem en in Mosjé, Zijn dienaar.

De grote hand – De grote, machtige daad die de hand van de Heilige, gezegend is Hij, gedaan had. Het woord *jad* [hand] heeft vele betekenissen, en het zijn allemaal uitdrukkingen die afgeleid zijn van een werkelijke hand, en wie het verklaart, moet de juiste uitdrukking vaststellen overeenkomstig het verband (*Rasji*).